

TỪ "QUẢN LÝ BẰNG MỆNH LỆNH" SANG "QUẢN TRỊ BẰNG GIÁ TRỊ": ĐỀ XUẤT XÂY DỰNG BỘ CHỈ SỐ GIÁ TRỊ CÔNG DÂN QUỐC GIA (CVI) TRÊN NỀN TẢNG SỐ

Sau 40 năm đổi mới, đất nước ta đã đạt được những thành tựu to lớn, có ý nghĩa lịch sử. Tuy nhiên, bước vào kỷ nguyên mới - kỷ nguyên vươn mình của dân tộc, chúng ta đối mặt với thách thức lớn về sự xuống cấp của một bộ phận đạo đức xã hội và sự xâm lấn của "chủ nghĩa đồng tiền" trong các quan hệ xã hội. Trong khi kinh tế thị trường là động lực phát triển, nó cần một cơ chế điều tiết về mặt văn hóa - đạo đức để đảm bảo định hướng xã hội chủ nghĩa, nơi "giá trị con người" phải được đặt cao hơn "giá trị vật chất".

Phát triển từ giải pháp trừ điểm trên giấy phép lái xe, trên cơ sở tận dụng thành quả của cuộc Cách mạng công nghiệp lần thứ tư và Đề án 06 về dữ liệu dân cư, tôi xin đề xuất bổ sung vào Văn kiện Đại hội XIV nhiệm vụ xây dựng hệ thống **"Chỉ số Giá trị Công dân" (Civic Value Index - CVI)**.

PHẦN I: BỐI CẢNH LỊCH SỬ VÀ SỰ CẦN THIẾT CỦA ĐỔI MỚI TƯ DUY QUẢN TRỊ XÃ HỘI

1.1. Kỷ nguyên mới và yêu cầu về một "Hợp đồng xã hội số"

Dự thảo Báo cáo Chính trị tại Đại hội XIV xác định đất nước ta đang bước vào "kỷ nguyên vươn mình của dân tộc" với thế và lực chưa từng có sau 40 năm đổi mới. Quy mô nền kinh tế năm 2025 ước đạt trên 510 tỷ USD, đời sống nhân dân được cải thiện căn bản. Tuy nhiên, mặt trái của kinh tế thị trường đã và đang tạo ra những thách thức gay gắt về đạo đức và lối sống.

Sự phân hóa giàu nghèo và xu hướng đề cao giá trị vật chất đang có nguy cơ làm xói mòn các giá trị truyền thống. Trong xã hội hiện tại, khả năng tiếp cận các dịch vụ ưu tiên (lối đi riêng tại sân bay, dịch vụ y tế VIP, giáo dục chất lượng cao) thường tỷ lệ thuận với khả năng tài chính. Điều này vô hình trung tạo ra một thông điệp xã hội lệch lạc: "Tiền bạc là thước đo duy nhất của sự ưu tiên". Ý tưởng của người dùng về việc dùng "điểm công dân" làm đối trọng với tiền bạc là một phát kiến mang tính xã hội chủ nghĩa sâu sắc, nhằm tái lập sự cân bằng, nơi mà "đức" và "tài" cũng là một loại tài sản có khả năng thanh toán cho các ưu đãi xã hội.

1.2. Sự dịch chuyển từ quản lý bằng chính sách sang quản trị bằng dữ liệu

Văn kiện Đại hội XIII và Dự thảo Đại hội XIV đều nhấn mạnh vai trò của "Chuyển đổi số quốc gia" như một động lực chính.¹ Chúng ta đang chuyển từ giai đoạn Chính

phủ điện tử sang Chính phủ số và Xã hội số.

Dữ liệu không còn là những con số vô tri mà là tài nguyên quốc gia. Việc Đảng ta đã và đang triển khai "hệ thống chấm điểm năng lực cán bộ trên nền tảng số" 1 cho thấy tư duy định lượng hóa phẩm chất con người đã được chấp nhận ở cấp độ cao nhất. Do đó, việc mở rộng tư duy này ra phạm vi toàn xã hội, dưới hình thức ghi nhận tích cực (positive reinforcement), là hoàn toàn phù hợp với xu thế "Quản trị quốc gia hiện đại" mà Báo cáo chính trị đề cập.

1.3. Giải quyết bài toán "Công bằng xã hội" trong Văn kiện Đảng

Báo cáo tổng kết 40 năm đổi mới chỉ rõ một hạn chế: "Phát triển văn hóa, xã hội chưa tương xứng với kinh tế".¹ Hệ thống CVI chính là công cụ để khắc phục hạn chế này. Nó tạo ra một "thị trường giá trị" nơi những hành vi văn hóa (như hiến máu, làm từ thiện, tuân thủ luật giao thông) được "định giá" và quy đổi thành lợi ích thực tế, giúp văn hóa thực sự trở thành "nguồn lực nội sinh" như quan điểm của Đảng.

PHẦN II: CẤU TRÚC VÀ CƠ CHẾ VẬN HÀNH CỦA HỆ THỐNG "CHỈ SỐ GIÁ TRỊ CÔNG DÂN" (CVI)

Để ý tưởng sơ phác của người dùng trở thành một chính sách khả thi, cần phải xây dựng một khung khổ khoa học, định lượng và minh bạch. Hệ thống CVI không phải là công cụ giám sát cực đoan, mà là một hệ thống **khuyến khích xã hội** (Social Incentivization System).

2.1. Cấu trúc dữ liệu đầu vào: Bốn trụ cột giá trị

Dựa trên các nhóm đối tượng mà người dùng đề xuất (học sinh giỏi, nhà khoa học, bác sĩ, công an, bộ đội, nhà hảo tâm...), chúng tôi đề xuất mô hình 4 trụ cột dữ liệu, tích hợp trực tiếp vào Cơ sở dữ liệu quốc gia về dân cư (VNeID):

Bảng 1: Ma trận Cấu thành Chỉ số Giá trị Công dân (CVI)

Trụ cột Giá trị	Đối tượng & Hành vi Cụ thể (Theo đề xuất người dùng)	Nguồn dữ liệu xác thực (Dữ liệu lớn)	Trọng số đề xuất
1. Kỷ cương (Pháp luật)	Công dân không vi phạm pháp luật; tuân thủ luật giao	Bộ Công an; Tổng cục Thuế; Tòa án; Cục Cảnh sát Giao	Nền tảng (Điều kiện cần để được

Trụ cột Giá trị	Đối tượng & Hành vi Cụ thể (Theo đề xuất người dùng)	Nguồn dữ liệu xác thực (Dữ liệu lớn)	Trọng số đề xuất
	thông; nộp thuế đầy đủ; không có tiền án tiền sự mới.	thông.	xếp hạng)
2. Tài năng (Trí tuệ)	Học sinh giỏi; Nhà khoa học có bằng sáng chế; Nhà giáo Ưu tú/Nhân dân; Thầy thuốc Ưu tú; Nghệ sĩ có cống hiến; Chuyên gia đầu ngành.	Bộ Giáo dục & Đào tạo; Bộ Khoa học & Công nghệ; Bộ Y tế; Bộ VHTT&DL.	Cao (Khuyến khích nhân tài theo ¹⁾)
3. Công hiến (Phụng sự)	Bộ đội, Công an (lực lượng vũ trang); Cựu chiến binh; Người có công với cách mạng; Người hiến máu nhân đạo; Tình nguyện viên đăng ký chính thức.	Bộ Quốc phòng; Bộ Công an; Hội Chữ thập đỏ; Trung ương Đoàn; Mặt trận Tổ quốc.	Rất Cao (Ghi nhận sự hy sinh)
4. Trách nhiệm (Cộng đồng)	Nhà hảo tâm (đóng góp từ thiện minh bạch); Công dân tham gia bảo vệ môi trường; "Gia đình văn hóa"; Công dân số tích cực.	Mặt trận Tổ quốc (Ban vận động); Chính quyền địa phương; Hệ thống ngân hàng (CIC - tín dụng).	Trung bình

2.2. Cơ chế phân hạng và Ưu đãi (Incentive Mechanism)

Cơ chế này hiện thực hóa ý tưởng "đi lối riêng", "ưu đãi dịch vụ" của người dùng,

tạo ra sự công bằng phi tiền tệ.

- **Phân hạng Hạng Vàng/Bạch Kim (Công dân Ưu tú):**

- *Đối tượng:* Những người đạt điểm cao ở trụ cột Tài năng và Cống hiến (Ví dụ: Một bác sĩ vừa là Thầy thuốc ưu tú, vừa tham gia chống dịch tuyến đầu; hoặc một nhà giáo vùng cao cắm bản 20 năm).
- *Đặc quyền Dịch vụ Công:* Được giải quyết thủ tục hành chính tại quầy VIP (không cần xếp hàng), miễn giảm một số lệ phí hành chính công. Đây là cách Nhà nước tri ân họ.¹
- *Đặc quyền Xã hội:* Được sử dụng làn ưu tiên tại sân bay (Security/Immigration Fast Track) - tương đương thẻ hạng thương gia của các hãng bay nhưng dựa trên cống hiến thay vì tiền vé. Được ưu tiên khám chữa bệnh tại các bệnh viện công (trừ trường hợp cấp cứu y tế phải theo tình trạng bệnh).

- **Phân hạng Hạng Bạc (Công dân Tích cực):**

- *Đối tượng:* Công dân tuân thủ tốt pháp luật, có tham gia hiến máu hoặc các hoạt động thiện nguyện, nộp thuế đúng hạn.
- *Ưu đãi:* Điểm cộng khi vay vốn ngân hàng chính sách; giảm giá vé phương tiện công cộng (xe buýt, tàu điện); ưu đãi khi vào thăm các di tích quốc gia, bảo tàng.

- **Phân hạng Cơ bản (Công dân Tuân thủ):**

- *Đối tượng:* Công dân chấp hành pháp luật nhưng chưa có thành tích đặc biệt.
- *Quyền lợi:* Hưởng đầy đủ mọi quyền lợi Hiến định và dịch vụ công tiêu chuẩn. Không bị phân biệt đối xử, nhưng không có các "đặc quyền tiện ích" (convenience perks).

- **Cơ chế đối với điểm thấp (Vi phạm):**

- Thay vì trừng phạt bằng cách cắt dịch vụ (vi hiến), hệ thống sẽ tước bỏ các "đặc quyền". Ví dụ: Một người giàu có nhưng trốn thuế hoặc vi phạm giao thông liên tục sẽ không được đi làn ưu tiên sân bay dù họ mua vé hạng nhất, hoặc bị hạ điểm tín dụng xã hội.

2.3. Luận giải về sự "Đôi trọng với tiền bạc"

Hệ thống này tạo ra một loại "**Vốn Xã hội**" (**Social Capital**) mới.

- Trong cơ chế thị trường thuần túy: *Tiền = Ưu tiên*.
- Trong cơ chế CVI: Đạo đức + Cống hiến = Ưu tiên.

Điều này giúp một người nông dân hiến đất làm đường, một người lính biên phòng, hay một sinh viên nghèo vượt khó học giỏi có thể nhận được sự tôn trọng và ưu đãi dịch vụ ngang hàng, thậm chí cao hơn một doanh nhân giàu có nhưng thiếu trách nhiệm xã hội. Đây chính là bản chất ưu việt của chế độ xã hội chủ nghĩa mà Dự thảo Báo cáo Chính trị hướng tới.

PHẦN III: PHÂN TÍCH TÍNH HỢP HIẾN VÀ CƠ SỞ PHÁP LÝ

Đề đưa ý tưởng này vào Văn kiện Đại hội, cần soi chiếu kỹ lưỡng dưới góc độ Hiến pháp 2013 để đảm bảo tính chính danh và hợp pháp.

3.1. Nguyên tắc Bình đẳng (Điều 16 Hiến pháp)

Hiến pháp quy định: *"Mọi người đều bình đẳng trước pháp luật. Không ai bị phân biệt đối xử"*.

- **Vấn đề:** Liệu việc cho người điểm cao đi lối riêng có phải là bất bình đẳng?
- **Luận giải:** Không. Bình đẳng trước pháp luật nghĩa là mọi người đều có cơ hội như nhau để tích lũy điểm (cơ hội mở). Sự ưu tiên ở đây là **ưu tiên về tiện ích**, không phải là **ưu tiên về quyền cơ bản**. Nhà nước có quyền khen thưởng người có công (Điều 59 Hiến pháp quy định "Nhà nước, xã hội tôn vinh, khen thưởng... người có công với nước"). CVI chỉ là một hình thức khen thưởng thời gian thực (real-time commendation).

3.2. Quyền Bảo đảm an sinh xã hội (Điều 34) và Y tế (Điều 38)

Hiến pháp quy định mọi người có quyền được bảo vệ sức khỏe.

- **Giới hạn đỏ:** Hệ thống CVI tuyệt đối không được dùng để từ chối dịch vụ y tế hoặc an sinh xã hội cơ bản đối với người điểm thấp. Ưu tiên trong y tế (như người dùng đề xuất) chỉ được áp dụng ở khâu thủ tục (đăng ký, thanh toán, phòng chờ), tuyệt đối không can thiệp vào quy trình chuyên môn (cấp cứu, phẫu thuật) nơi tính mạng con người là bình đẳng tuyệt đối.

3.3. Quyền Riêng tư (Điều 21)

Việc thu thập dữ liệu hành vi để chấm điểm chạm đến quyền bí mật đời tư.

- **Giải pháp:** Hệ thống phải hoạt động trên nguyên tắc **"Dữ liệu chủ quyền"** do Bộ Công an quản lý (Trung tâm Dữ liệu Quốc gia) với các quy định bảo mật nghiêm ngặt nhất. Công dân có quyền được biết điểm số của mình và cơ chế tính điểm phải minh bạch ("Dân biết, dân bàn, dân kiểm tra").

PHẦN IV: TÍCH HỢP VÀO CÁC DỰ THẢO VĂN KIẾN ĐẠI HỘI XIV

Dựa trên nghiên cứu các văn kiện, ý tưởng này hoàn toàn phù hợp để phát triển thành các nội dung cụ thể trong chiến lược phát triển đất nước giai đoạn 2026-2030.

4.1. Sự tương thích với "Đột phá chiến lược"

Dự thảo Báo cáo Chính trị xác định 3 đột phá chiến lược, trong đó có đột phá về "Hạ tầng" và "Nguồn nhân lực". CVI chính là sự kết hợp của cả hai: sử dụng hạ tầng số để quản trị và phát triển chất lượng nguồn nhân lực (đạo đức, kỷ cương).

- Đặc biệt, mục tiêu "Xây dựng xã hội số, công dân số" cần nội hàm cụ thể. CVI mang lại linh hồn cho khái niệm "Công dân số" – không chỉ là người biết dùng công nghệ, mà là người có dữ liệu định danh uy tín.

4.2. Sự tương thích với công tác Xây dựng Đảng

Báo cáo thi hành Điều lệ Đảng nhấn mạnh việc "nêu gương" của đảng viên và việc "thắt chặt mối quan hệ mật thiết với nhân dân".

- **Áp dụng:** Đảng viên phải là những người tiên phong có điểm CVI cao. Điểm CVI có thể trở thành một kênh tham khảo quan trọng trong công tác đánh giá cán bộ, bổ nhiệm, hoặc giới thiệu nhân sự, thực hiện cơ chế "Dân giám sát" một cách định lượng.

4.3. Sự tương thích với mục tiêu Văn hóa

Báo cáo 40 năm đổi mới nhấn mạnh việc "xây dựng hệ giá trị quốc gia, hệ giá trị văn hóa". CVI chính là công cụ số hóa để đo lường việc thực hiện các hệ giá trị này trong thực tiễn đời sống, chuyển từ khẩu hiệu sang hành động cụ thể.

PHẦN V: LỘ TRÌNH THỰC HIỆN VÀ ĐÁNH GIÁ TÁC ĐỘNG

5.1. Lộ trình triển khai (2026-2030)

1. **2026-2027 (Nghiên cứu & Thí điểm):** Giao Bộ Công an chủ trì, phối hợp với Bộ VHTT&DL, Mặt trận Tổ quốc xây dựng bộ tiêu chí. Thí điểm tại các đô thị thông minh (Hà Nội, TP.HCM, Đà Nẵng) tích hợp vào ứng dụng VNeID.
2. **2028-2029 (Mở rộng & Kết nối):** Kết nối dữ liệu liên ngành (Y tế, Giáo dục, Ngân hàng). Triển khai các "Làn ưu tiên CVI" tại các sân bay lớn và bệnh viện trung ương.
3. **2030 (Toàn diện):** Hoàn thiện hành lang pháp lý, chính thức đưa CVI trở thành

một chỉ số quốc gia, phục vụ đánh giá thi đua khen thưởng và quản trị xã hội.

5.2. Đánh giá tác động

- **Tác động Chính trị:** Củng cố niềm tin của nhân dân vào sự công bằng của chế độ. Đảng viên và cán bộ sẽ phải nỗ lực hơn để giữ điểm số cao, giảm thiểu "tự diễn biến".
- **Tác động Xã hội:** Tạo ra phong trào "người tốt việc tốt" thực chất, tự giác. Giảm thiểu các hành vi vi phạm nhỏ (xả rác, vi phạm giao thông) vì sợ bị trừ điểm uy tín.
- **Tác động Kinh tế:** Giảm chi phí giao dịch xã hội (do sự tin cậy tăng lên), thúc đẩy các ngành dịch vụ văn hóa, giáo dục phát triển.

5.3. Kết luận

Ý tưởng về "điểm công dân" của người dùng không chỉ là một sáng kiến kỹ thuật mà là một giải pháp chính trị - xã hội sâu sắc. Được nghiên cứu và triển khai đúng đắn, nó sẽ là một trong những đột phá chiến lược để Việt Nam không chỉ phát triển về kinh tế mà còn trở thành một quốc gia mẫu mực về lối sống văn minh, nghĩa tình và công bằng trong kỷ nguyên số./.

Vĩnh Long, ngày 10 tháng 12 năm 2025

Bùi Thiện Huy

(buithienhuy@hotmail.com; 0909455733)

Có sự hỗ trợ của AI